ՏԵՍԱԴԱՐՁ

Ժամանակի դահանջներին համաձայն

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության ինստիտուտի գործունեության արդյունքներն ու ակնկալվող աղագան

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության ինստիտուտում գործում են բազային ֆինանսավորմամբ հետեւյալ 4 գիտական ուղղությունները.

1. Մակրոտնտեսական հիմնախնդիրներ եւ ֆինանսներ:
2. Ճառայության իրական հատվածի հիմնախնդիրներ:
3. Տնտեսության իրական հատվածի հիմնախնդիրներ:
4. Տեսական հետազոտությունների եւ տնտեսագիտական մտքի պատմություն:

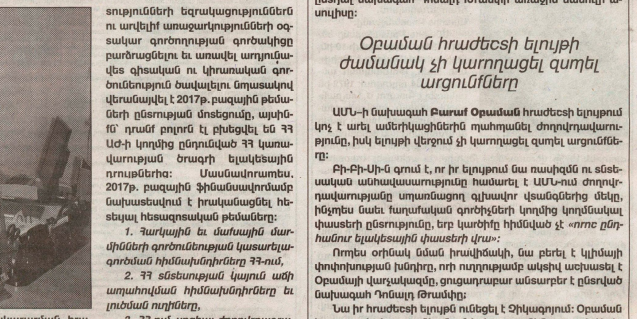

Ամենե Մառուկյան:

ՀՀ ԳԱԱ Մ. Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության ինստիտուտի գործունեության առանձնահատկությունն է դառնել գիտական հետազոտությունների գործնական ուղղվածություն հաղորդելը: Եվ պատահական չէ, որ ինստիտուտի կողմից հրատարակված գրքերն ու գիտական հոդվածները, հիմնականում, նվիրված են եղել հանրաքեւթության սոցիալ-տնտեսական զարգացման մի շարք գործնական հարցերի լուսաբանմանն ու վերլուծությանը, ինչպես նաեւ համամասնական առաջարկությունների մշակմանը, որոնք իրականացուցիչ են եղել հանրապետության սոցիալ-տնտեսական զարգացման մի շարք գործնական հարցերի լուսաբանման նպատակով ստեղծված հանձնաժողովների աշխատանքներում: Նախորդող 10 տարիների ընթացքում ինստիտուտում հրատարակվել է գիտական հոդվածների 16 ժողովածու, 88 մենագրություն եւ 1294 հոդված (այդ թվում 82-ը՝ միջազգային): Ինստիտուտի 2 գիտաշխատողներ պաշտպանել են դոկտորական ատենախոսություններ, որոնցից 7-ը՝ Իրաքի Իսլամական Հանրապետության հաղորդագիրներ են: Ինստիտուտի հրատարակած աշխատանքերից մեկը հեղինակավոր հանձնաժողովի կողմից ճանաչվել է 2013թ. լավագույն գիտական աշխատանք, իսկ մենագրության հեղինակն արժանացել է Մ.Գոչի անվան Լ կարգի մրցանակի: Կատարված գիտահետազոտական աշխատանքների հիման վրա ՀՀ գիտական պեւանյան կոմիտեի կողմից 2014 եւ 2016 թթ. «Աղյուսավոր գիտական աշխատող» մրցույթի հաղթողներ են դարձել Կ.Լ.Հարությունյանը եւ Ա.Դ.Բալայանը:

Ինստիտուտի կողմից ներկայացված առաջարկությունների առյուծի մասը եւ, որ Տիգրան Սարգսյանի վարչապետության օրոք ուժը կորցած ճանաչվեցին «Պարզեցված հարկի մասին» եւ «Հաստատագրված վճարների մասին» ՀՀ օրենքները: Ինստիտուտի կողմից կատարված առաջարկությունները վերաբերել են բազմաթիվ հիմնախնդիրների, որոնք բոլոր տարիներին հանվորդամիտեն ինքնակալել են համաղարգային հանրապետության մեջ ներգրավված հայերի ունեցվածքի վերադարձման համար անհրաժեշտ գումարի չափը՝ 39.5 մլն ԱՄՆ դոլար (2016թ. գնողով):

Վերոնշյալ թեմայի շրջանակներում անց է կացվել հանրաքեւեպ 2 գիտաժողով, որոնց նյութերը հրատարակվել են: Այս թեմայի շրջանակներում 2017թ. Լ եռամսյակում հրատարակվի եւս 2 մենագրություն: Նշված 2 մենագրությունների եւ այս թեմայով հրատարակված 2 գիտական հոդվածների ժողովածուների մասնագետ խմբագիրն է ՀՀ ԳԱԱ ոլաժնության բաժնի վարիչ, դոկտոր գիտությունների թեկնածու, դոցենտ Սարգիս Ասատրյանը:

Սոտրեւ ներկայացվում են 2016թ. գիտական խորհրդի կողմից հաստատված հետազոտվող թեմաների շրջանակը եւ յուրաքանչյուրի գծով սպասվող կիրառական գիտական արդյունները:

1. *«Հայ ժողովրդի ժողովրդագրական եւ նյութական կորուստների գնդասպանության ընթացքում եւ դրանց փոխհատուցման հիմնախնդիրները»* (գիտ. ղեկ.՝ ՀՀ ԳԱԱ բդք. անդամ, տ.գ.դ., պրոֆեսոր Վ.Լ.Հարությունյան) թեմայի շրջանակներում ներկայացվել են Բուրսայի եւ Արագայի նահանգների հայերի սեփականության, ինչպես նաեւ ներկեցու տնօրինության տակ գտնվող անշարժ գույնի նկարագիրը նախնամ 1915 թ., ինչպես նաեւ կորուստները Հայոց ցեղասպանության տարիներին: Բուրսայի նահանգի դեղորեմ ներկայացվել է շերամաբուծության եւ թեթեւ արդյունաբերության մեջ հայ գործարարների դերը, Արագայի եւ Բուրսայի նահանգի պատգայում՝ հաճերի մասին տեղեկություն: Տրվել են Բուրսայի եւ Արագայի նահանգները՝ որոնց հարեւան նահանգներ համար արագացնա աշխատանքի վայր (150,000) եւ վերջինիներս զբաղվածության հնարավորություններ տարբեր ոլորտներում: Բուրսայի նահանգի դեղորեմ ներկայացվել է տարբեր եկեղեցիների ունեցվածքի եվնամ անշարժ գույնի ճկարագիր: Արագայի նահանգում ճշվել է նահանգում որոշ բնակավայրերում բնակվող հայերի ունեցվածքի վերականգնման համար անհրաժեշտ գումարի չափը՝ 39.5 մլն ԱՄՆ դոլար (2016թ. գնողով):

Վերոնշյալ թեմայի շրջանակներում անց է կացվել հանրաքեւեպ 2 գիտաժողով, որոնց նյութերը հրատարակվել են: Այս թեմայի շրջանակներում 2017թ. I եռամսյակում հրատարակվի եւս 2 մենագրություն: Նշված 2 մենագրությունների եւ այս թեմայով հրատարակված 2 գիտական հոդվածների ժողովածուների մասնագետ խմբագիրն է ՀՀ ԳԱԱ ոլաժնության բաժնի վարիչ, դոկտոր գիտությունների թեկնածու, դոցենտ Սարգիս Ասատրյանը:

2. *«Տնտեսավարող սուբյեկտների ֆինանսատնտեսական գործունեության գնահատման հիմնահարցերը եւ դրանց լուծման ուղիները» ՀՀ-ում»* (գիտ. ղեկ.՝ տ.գ.դ., պրոֆեսոր Ա.Հ.Բալայան) թեմայի շրջանակներում կատարված վերլուծությունների արդյունքում առաջարկվել են տարբեր գնդրերում նեդրամային ծրագրերի խթանում, բյուջեային ծախսերի կրճատում, կազմակերությունների մրցունակության հանվարկողների հանրակալ գնահատման միասնական մեթոդիկայի կիրառում:

3. *«Միգրացիոն գործընթացների կարգավորման հիմնախնդիրները ՀՀ-ում»* (գիտ. ղեկ.՝ տ.գ.դ. Ա.Շահինյան) թեմայի շրջանակներում ներկայացվել են ՀՀ-ի միգրացիոն տեղաշարժերի ներկայիս վիճակը, այլ եղիր օտարերկրա ազգաբուռի նեդրամ-վարձ հոսքերի կառկված խնդիրները: Առանձնացվել են այն գործոնները, որոնք նոպատում են զարգում են աբխատանքային միգրացիան: Ցույց է տրվել, որ ազգաբուռի միգրանցների դրամական փոխանցումները լրջորեն ազդում են ՀՀ սոցիալ-տնտեսության զարգացման վրա:

4. *«Հարկաբյուջետային հարակցման բարելավման արդի հիմնախնդիրները ՀՀ-ում»* (գիտ.ղեկ.՝ տ.գ.դ. Կ. Սարգսյան) թեմայի շրջանակներում մեծ ճանապարհ է տրվել հարկային բեռի կրճատմանը եւ հարկած բազայի ընդլայնմանը: Որոշս հարկային ոլորտի բարեփոխումներ՝ առաջարկվել է կիրառել ԱԱԴ-ի ֆարբեռվլաժ դրույքաչափեր, բանաբանարկի գծով արագացված ամորտիզացիան եւ ֆիզիկական անձանց հարկային բեռի կրճատում:

5. *«Դաշ-իրանական տնտեսական հարաբերությունների հեռանկարները եւ ուղղությունները ժամանակակից աշխարհաքաղաքական պայմաններում»* (գիտ. ղեկ.՝ տն. թեկն. Հ. Մաղոյան) թեմայի շրջանակներում կատարվել են ֆինանսական ռեսուրսների կոնսոլիդացմանը դիտարկ-հարավ ավտոմայուղ-գազ ինքնարագությունը հրաման ավարտի հասցնելը եւ հետո միայն այլ տրանսորտային ենթակառուցվածքների նոպատակահարմարության ճճնկոնում ու իրականացումը, ԵՏՄ տարածք վերամշակված գյուղմթերքի անխափան մասակարարման իրականացումը, հայրենական վերամշակող ադյուսքաբերության սեզոնային ծանրաբեռնվածության հարեցման նոպատակով իրանական ծագմամբ գյուղմթերքի ներկման, վերամշակման եւ արտահանման աջակցության մեխանիզմների կազմակերողումը, ինչոպես նաեւ զբոսաշրջության խթանման նոպատակով առեւտրի եւ սպառողական կետերում արտադրության վճարումներ կատարելու թույլատրումը:

6. *«Դաշ մտնեսագիտական մտքի արդի ընթացքի ուղվածքեր. գիտական հետագիծ»* (գիտ. ղեկ.՝ տ.գ.դ., պրոֆեսոր Ռ.Ն.Մարինյան) թեմայի շրջանակներում կատարված ուսումնասիրությունների արդյունքերը գեեղեցվել են Վ.Լ.Հարությունյան, Ռ.Ն.Մարինյան, «Տնտեսագիտության ինստիտուտը 10 տարում. 2006-2016թթ. (հետազոտական արդյունքների ուղվագիծ)» մենագրությունում: Ավարտուրությունում ամփոփվում է տնտեսագիտության ինստիտուտի տասնամյա (2006-2016թթ.) հետազոտական գործունեության հետագիծը:

Հանրության հետ կայուն կաղերի ոլսիդանմնամ եւ ինստիտուտում կատարված հետազոտությունների հրապարակայնացման նոպատակով գործարկվել է նոր եռալեզու կայք (www.economics.sci.am), որի դիզայնը իրականացվել է ինտերնետ միջավայրի ժամանակակից պայմերացուցիչների եւ պահանջների ընկալունակների համաձայն:

Հաստատված է, որ կայուն բաց մաՀելիտությամբ ներկայացված են վերջին տարիներին ինստիտուտի կողմից հրատարակված շուրջ 500 հոդվածներ եւ ավելի քան 40 գրքեր էլեկտրոնային տարբեակներ, ինչը ոչ միայն նոր դպահեղացում է տալիս կատարված եւ կատարվող գիտական հետազոտությունների ոլորտների ներդրմանը, այլ նաեւ դրանք լրջորեն ստեղեծաբանական հիմք կդառնա հանրությանը ուսանողների եւ տնտեսագետների համար: Կայի բառարանական զարգացման վերջնական նոպատակն այն է, որ այն վերածվի հայ տնտեսագիտական հանրության հարմար տեղեկատվական սացման եւ մտերի փոխանակման միասնական հարթակի:

Ինստիտուտի գիտական հետազոտությունների եզրակացություններն ու ավելիի առաջարկությունների օգտակար գործողությամբ գործակիցը բարձրացնելու եւ առավել արդյունավետ գիտական ու կիրառական գործունեության նավակելու նոպատակով վերանայվել է 2017թ. բազային թեմաների ընտրության մոտեցումը, այսինքն՝ դրանք բոլորն էլ բխեցվել են ՀՀ Աժ-ի կողմից ընդունված ՀՀ կառավարության ծրագի ելակետային դրույթներից: Մասնավորապես. 2017թ. բազային ֆինանսավորմամբ նախատեսվում է իրականացնել հետեւյալ հետազոտական թեմաները:

1. Դարկային եւ մասային մարմինների գործունեության կատարելագործման հիմնախնդիրները ՀՀ-ում,

2. ՀՀ տնտեսության կայուն ամի առպահովման հիմնախնդիրները եւ լուծման ուղիները,

3. ՀՀ-ում սոցիալ-ժողովրագրական միմանի բարելավման ուղղությունները,

4. Վերականգնվող էներգաթեիկայի զարգացման խթանման հիմնախնդիրները Հայաստանի Հանրապետությունում,

5. Դարկային վարչարարության բարելավման հիմնախնդիրները կոռուպցիոն դրսեւորի նվազեցման եւ հարկային հաշվետվությունների էլեկտրոնային համակարգի ներդրման համաստեսում,

6. Դարկային սուգումների արդյունավետության բարձրացման եւ հարկատուների իրավունքների գնահատման չափանիշների ձեւավորման հիմնախնդիրները ՀՀ-ում,

7. Ներիմ եւ օտարերկրա ներդրումային ակտիվության խրախուսումը որոշս ՀՀ կայուն տնտեսական ամի առպահովման գործիք,

8. Ռազմարդյունաբերության, նորարարությունների եւ տնտեսական ամի միջեւ փոխկապվածությունները փոր եւ բաց տնտեսությունում (ՀՀ օրինակով),

9. Հայկական կազմակերությունների դիրեկտորների հանձնորոմարդությունների բացահայտումն ու իրացումը վերազգային կորպորացիաների արժեքթղայնի ինտգրման համատեսում:

2017թ. ընթացում հանրաքեւպական եւ միջազգային ամսագրերում, գիտաժողովներում, ինչպես նաեւ հանրաքեւական մամուլում շարունակելու են հրատարակվել հոդվածներ եւ զեկույցներ, իսկ այնուհետեւ հետազոտության արդյունքները վերանվելու են մենագրությունների, իսկ հետազոտությունների ամփոփ եզրակացությունները ու առաջարկությունները, ինչպես նախկին տարիներին, հասցեագրվելու են ՀՀ վարչապետին՝ համատասխան նախարարությունների եւ գերատեսչությունների գործնական աշակցության ցուցաբերելու նոպատակադրվածությամբ:

Վկայիմիր ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
Ինստիտուտի տնօրեն,
ՀՀ ԳԱԱ թղթակից-անդամ,
տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր

ՏԱՐԱՇՐՋԱՆ

Թուրք-իրաքյան փոխհարաբերություններում նոր փո՞փ է սկսվում

Թուրք-իրաքյան փոխհարաբերությունները վերջին 5-6 տարիներին, եթե չասենք լավան են եղել, ապա առնվազն բնականոն չեն ընթացել, եւ դրանցում առկա են եղել լուրջ սադմունքներ: Իսկ 2016թ. սեպտեմբերի վերջերից, երբ պաշտոնական Բաղդադը շուրջ մեկ տարի ծանապարհասվելուց հետո ձեռնամուխ եղավ Նինվեի նահանգի կենտրոն Մոսուլ քաղաքի ազատագրմանը, որը «Իսլամական պետության» մայրաքաղաքն է համարվում, Թուրքիայից ռազմական գործերը դուրս բերել Բաշիկայի զորակայանից, նշելով, որ այն խոչընդոտելու է Մոսուլի ազատագրմանը: Բաշիկա գտնվում է Մոսուլից շուրջ 13 կմ հեռավորության վրա, իրաքիս-արաբական ուղղությամբ եւ Իրաքի Քրդաստանի հնմնավարության կազմում է:

Թուրքական ուժերը փաստորեն 2015թ. վերջում ադրոհնաբար 100 կմ խորանալով Իրաքում, հասասպել են այնտեղ, ինչը իրաքյան կողմն ադարտիրեցնելու է իր հերի հանդեղ ոսնձգություն եւ ռազմական ներկայություն դուրս գալ: Ցանգամանք, ինչը լավագույն է առաջացրել երկու երկրների փոխհարաբերություններում, սակայն մոսուլի ազատագրման գործողությունների նախաբեմին լավագույնը, թերեւ, հասավ իր գագաթնակետին: Բաղդադը նույնիսկ հարցը ներկայացրեց ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհուրդ:

Թեեւ Բաշիկայում գտնվող թուրքական ուժերը չեն մասնակցել Մոսուլի ազատագրմանը գործողությունների, բայց եւ այնուեես դրանց ներկայությունը Իրաքում երկու երկրների փոխհարաբերությունները խիստ լարվածության մեջ է դրանում: Սեեղծված իրավիճակում, երբ երկու երկրներում ահաբեկչական գործողությունները շարունակվում են եւ դրա դեմ պայքարում նաեւ թերեւս ակամա դաշնակիցներ են, ըստ երեւույթին ցանկացած տարաձայնությունները լուսել բանակցությունների միջոցով: Ըստ երեւույթին հենց այդ նոպատակով Թուրքիայի վարչապետ Բինալի Յըլդըրըմը հայտարարելով, թե հարեւան երկրերը նոպատակավորված են տարաձայնությունները հարթել «բարեկամաբար», օրերս պաշտոնական այցով ժամանել է Իրաք: Նա հանդիպումներ է ունեցել իր պաշտոնական թեյդար ալ Աբադիի, նախագահ Ֆուադ Մասումի եւ խորհրդարանի խոսնակ Սալիմ ալ Ջաբուրի հետ:

Յըլդըրըմ-Աբադի հանդիպումից հետո կողմերը հանդես են եկել հարցազրույցներով: Իրաքում երկու երկրների փոխհարաբերությունները խիստ լարվածության մեջ է պահ